

ПРАКТИКА НАВЧАННЯ МОВ У СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛАХ: ОБМІН ДОСВІДОМ, ОБГОВОРЕННЯ, ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

ОЛЕНА САПОЖНИКОВА (м.Київ)

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА Й ЛІТЕРАТУРА» ДЛЯ АБІТУРІЄНТІВ МАТЕМАТИЧНО-ПРИРОДНИЧИХ, ІНЖЕНЕРНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Визначено місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі обраної абітурієнтом спеціальності, мету і завдання навчальної дисципліни, форми навчання, методи контролю та самоконтролю, рекомендовано зразки трьох видів завдань.

Ключові слова: зміст навчання, види завдань, підготовка до ЗНО

Програму з української мови й літератури на поточний навчальний рік, її зміст, структуру та логіку курсу для слухачів лекторіїв під час канікул, літньої школи, денної, вечірньої та суботньої форм навчання підготовчого відділення розроблено з урахуванням вимог чинної програми Українського центру оцінювання якості освіти підготовки до ЗНО – 2017

Зважаючи, з одного боку, на варіативність програм з української мови та літератури для загальноосвітніх навчальних закладів, а з другого боку, на те, що курс з української мови та літератури є обов'язковим для складання зовнішнього незалежного оцінювання, до програми, зокрема з літератури, внесено персоналії письменників і художні твори, інваріантні для всіх згаданих програм.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі обраної абітурієнтом спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Українська мова та література» є обов'язковою дисципліною при проходженні зовнішнього незалежного оцінювання.

Предметом навчальної дисципліни є опрацювання слухачами програми курсу «Українська мова й література», затвердженою МОН України в цілому, так і деяких розділів, тем, необхідних для написання тестових завдань та завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення).

Мета і завдання навчальної дисципліни:

Головна мета програми – формування й розвиток в слухачів підготовчого відділення вмінь та навичок, що перевіряються на ЗНО: рівень знань випускника загальноосвітньої школи України і чи досить його для навчання у виші.

Для досягнення мети необхідно вирішувати такі задачі:

- повторити, узагальнити та систематизувати знання, вміння учнів у межах програми з української мови та літератури середньої загальної освіти;
- ліквідувати прогалини шкільної освіти, що можуть мати місце за рахунок варіативності програм з української мови та літератури для загальноосвітніх навчальних закладів;
- сприяти виробленню індивідуальної стратегії вирішення тестових завдань;
- формувати практичні навички роботи з тестами різних типів;
- надавати психологічну допомогу учням для складання ЗНО;
- сприяти формуванню гуманітарного стилю мовлення;
- підготувати слухачів до складання зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури шляхом проміжних та підсумкового тестувань, що розроблені за зразком тестів з української мови та літератури – 2005 – 2016 років.

Після завершення навчання випускник підготовчого відділення повинен

знати:

- основні мовні поняття та терміни;
- мовні явища та закономірності;
- правила мови (словниковий склад, звукову будову, морфологію, синтаксис, пунктуацію, стилістику, орфографію);
- з української літератури слухач повинен виявити знання історико-літературного та теоретичного матеріалу, передбаченого навчальною програмою;
- зміст літературознавчих понять і термінів;

- основні літературні напрями, течії, стилі;
- життя і творчість представників того чи іншого літературного періоду

уміти:

- з мови: робити фонетичний, лексико-граматичний, морфемний, морфологічний аналізи слова, синтаксичний розбір речення;
- відрізняти випадки правильного використання мовних засобів від помилкових;
- створювати письмові висловлення різних типів і жанрів, чітко формулюючи тезу, наводячи переконливі аргументи, використовуючи доречні приклади, логічно й послідовно викладаючи думки та формулюючи відповідні висновки;
- редагувати власний текст;
- використовувати основні види читання (ознайомчо-навчальне, ознайомчо-реферативне, оглядово-ознайомче) залежно від комунікативної задачі;
- узагальнювати та на цій основі виділяти найбільш істотну інформацію з різних джерел: навчально-наукових текстів, довідкової літератури, засобів масової інформації;
- володіти основними прийомами інформаційної переробки письмового тексту;
- з літератури: аналізувати художній твір (визначати жанр, тему або мотив, художню ідею, проблематику, характеризувати композицію);
- визначати у передбачених програмою творах лексико-синонімічні засоби увиразнення мовлення (архаїзми, історизми, варваризми, екзотизми, старослов'янізми, діалектизми, жаргонізми, професіоналізми, арготизми), тропи (епітети, порівняння, метафору, метонімію, синекдоху, перифразу, евфемізми, гіперболу, літоту, іронію), стилістичні фігури (інверсію, тавтологію, асиндетон, полісиндетон, синтаксичний паралелізм, анафору, епіфору, анепіфору, градацію, антитезу, оксиморон, риторичні фігури);
- застосовувати набуті знання з мови й літератури в практичних ситуаціях;
- використовувати різноманітні виражальні засоби, граматичні конструкції, лексичне і фразеологічне багатство сучасної літературної української мови в процесі спілкування для оптимального досягнення мети спілкування;
- оформлювати письмове мовлення відповідно до орфографічних, граматичних і пунктуаційних норм української мови;
- у власному висловлюванні в тесті показати теоретичні знання української літературної мови, її словникового складу, звукової

будови, морфології, синтаксису, стилістики, правил орфографії і пунктуації;

- за визначений час (180 хвилин) розв'язувати тест.

Форма освітнього процесу: очна

Основними формами навчального процесу є лекції, практичні заняття.

Методи навчання: репродуктивний, проблемно-орієнтаційний.

Методи контролю та самоконтролю: фронтальне опитування, індивідуальне опитування, виконання письмових завдань, домашніх завдань, проміжні та підсумковий тести.

Зміст і форма сертифікаційної роботи з української мови й літератури зовнішнього незалежного оцінювання

Загальна кількість завдань роботи – 58

Робота складається з трьох частин.

Частина 1 «Українська мова» містить 33 завдання різних форм, частина 2 «Українська література» містить 24 завдання різних форм, частина 3 «Власне висловлення» містить одне завдання відкритої форми.

Розрізняють три форми завдань, а саме: завдання з вибором однієї правильної відповіді, у тому числі читання та аналіз тексту; завдання на встановлення відповідності («логічні пари»), завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю, що складається з основи та передбачає створення учасником ЗНО власного аргументативного висловлення на дискусійну тему.

Зразки завдань з мови з вибором однієї правильної відповіді

1. Правильно виділено літеру на позначення наголошеного звука в слові

- А нІздря
- Б договІр
- В родОвід
- Г катАлог

2. Апостроф на місці крапок треба писати в усіх словах рядка

- А здоров..я, П..єр, миш..як
- Б ін..єкція, тьм..яний, бур..ян
- В бур..як, моркв..яний, розм..яклий
- Г черв..як, кр..якати, Рейк..явік

3. Омоніми вжито в рядку, ОКРІМ

- А рідний край – край хліб ножем
- Б знання кількох мов – мов сонний
- В зелені сади – сади картоплю
- Г від зорі до зорі – вечірні зорі

4. За алфавітом записано всі слова рядка
 А абажур, абітурієнт, абонемент
 Б навпочіпки, навхрест, навскіс
 В родич, рідня, родина
 Г яблуко, ягідництво, ягідка
5. М'який знак ставиться в усіх словах рядка
 А дон..ці, Н..ютон, виховател..ці
 Б уман..ський, мариупол..ський, віден..ський
 В Ул..яна, брин..чати, радіс..ть
 Г винос..ся, розріс..ся, кин..те
6. Відбувається спрощення в групі приголо-
 сних на письмі в усіх словах рядка
 А кількіс..ний, випус..ник, балас..ний
 Б хвас..ливий, блис..нути, бриз..нути
 В брез..нути, пристрас..ний, щас..ливий
 Г проїз..ний, тиж..невик, жаліс..но
- Прочитайте текст і виконайте завдання
 (1) Був Максим удовець, мав дві дочки. (2)
 Одна – Катрею звали – вже дівчина доросла,
 а хороша та пишна, як королівна; друга – Те-
 тьяна, так собі підліток, невеличичка; звива-
 ється, було, в дворі або в віконце виглядає,
 як ясочка. (3) Жили вони в батька у розкошах.
 (4) Ото, було, як о півночі, то й пливуть човни
 Дніпром та й пристають під старою вербою; а
 пан Максим їх веде до світлиці та приймає, що
 треба. (5) Забулась, як на ім'я того пана, що
 пересилав йому човнами все те добро. (6) Він
 держався в кам'яній печері поміж горами, над
 Дніпром, і ніхто про те не знав окрім купки вір-
 них козаків (Марко Вовчок).
7. У переносному значенні вжито слово
 А Тетяна звивається (речення 2)
 Б пливуть човни Дніпром (речення 4)
 В пересилав човнами (речення 5)
 Г вірні козаки (речення 6)
8. Орфографічну помилку НЕ допущено в
 слові
 А удовець (речення 1)
 Б невеличичка (речення 2)
 В о півночі (речення 4)
 Г печері (речення 6)
9. Іменник світлиця (речення 4) у цьому
 тексті можна замінити синонімом
 А світильник
 Б свитина
 В світлина
- Г горниця
10. Пунктуаційну помилку зроблено в ре-
 ченні
 А речення 1
 Б речення 2
 В речення 4
 Г речення 6
11. Звук [г] є в кожному слові рядка
 А вітчизна, картина, гнутися
 Б густий, робиться, Карпати
 В кігті, тюрма, балет
 Г сотник, торохтіти, як треба
 Д молотьба, концерт, як тільки
12. Позначте рядок, у якому всі слова іншо-
 мовного походження пишуться з буквою И на
 місці пропуску
 А пр..ор..тет, с..мб..оз, хр..зантема
 Б пр..м..т..в, д..верс..я, кр..тер..й
 В д..в..з..я, ульт..матум, д..ктат
 Г д..скурс, т..раж, реж..м
 Д р..тм..ка, бар..када, юр..д..чний
13. Літеру Г треба писати в усіх словах рядка
 А (г, г')рація, томо(г, г')рафія, (г, г')рафоман
 Б (г, г')анок, дзи(г, г')отіти, (г, г')ирли(г, г')а
 В ма(г, г')нолія, ма(г, г')істр, (г, г')удзик
 Г (г, г')орнятко, (г, г')едзь, джи(г, г')ун
 Д (г, г')ачі, (г, г')ендляр, (г, г')уля
14. Літеру И треба писати на місці пропуску
 в усіх словах рядка
 А вагонч..к, вул..чка, плет..во, син..чка
 Б мар..во, пал..во, нож..чок, город..на
 В кош..чок, горщ..чок, зайч..ня, печ..во
 Г кач..ня, міс..во, миш..ня, вогн..чок
 Д добр..во, брат..к, круж..чка, павут..ння
15. Подвоєння літер відбувається в усіх
 словах рядка
 А Галич..ина, Туреч..ина, Гол..андія
 Б міц..ю, повіст..ю, кров..ю
 В стат..ей, відкрит..ів, у мотуз..і
 Г числен..ий, неказан..ий, вогнян..ий
 Д огнен..ий, старан..о, з..аду
16. Прочитайте уривок з поеми «Гайдама-
 ки» Тараса Шевченка і визначте,
*Все йде, все минає – і краю немає,
 Куди ж воно ділось? Відкіля взялось?
 І дурень, і мудрий нічого не знає.*

Живе... умирає... Одно зацвіло,

А друге зав'яло, навіки зав'яло...

І листя пожовкле вітри рознесли.

яку кількість слів (окрім тих, що складаються з однієї букви) НЕ можна переносити з рядка в рядок

А 3

Б 4

В 5

Г 6

Д 8

17. Подвоєння літер НЕ відбувається в усіх словах рядка

А груп..а, піаніс..имо, мадон..а, грип..

Б лібрет..о, мот..о, бел..етристика, ан..отація

В бон..а, бравіс..имо, коміс..ія, сум..а

Г лібрет..о, шас..і, інтермец..о, барок..о

Д брок..олі, піц..а, спагет..і, брюс..ельська капуста

18. Префікс при- вживається в кожному слові рядка

А пр..рва, пр..язний, пр..зирство

Б пр..годніцький, пр..в'ялий, пр..цільний

В пр..смерк, пр..стол, пр..зидент

Г пр..слів'я, пр..чепурений, пр..красний

Д Пр..дністров'я, пр..багато, пр..щепа

19. Чергування голосних О, Е, з І відбувається в усіх словах рядка

А нога, струмінь, брезент

Б рік, шепіт, творчість

В село, Канів, цистерна

Г Київ, носоріг, подорож

Д вовк, шелест, дохід

20. Літера С у префіксах усіх слів пишеться в рядку

А ..казитися, ..русифікувати, ..ходити

Б ..формувати, ..шити, ..хвалити

В ..купити, ..пинити, ..тверджувати

Г ..жити, ..кручувати, ..формулювати

Д ..казати, ..писати, ..будити

21. Через дефіс пишуться всі слова рядка

А авіа/база, біло/церківський, екс/чемпіон

Б пів/життя, тьмяно/сірий, фізико/математичний

В м'ясо/молочний, воєнно/стратегічний, геолого/розвідувальний

Г оптико/механічний, прес/пап'є, видимо/невидимо

Д вело/трек, людино/день, прем'єр/міністр

22. Літеру Щ на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А Вінни..ина, Німе..ина, Київ..ина

Б Оде..ина, Черка..ина, Збара..ина

В Хмельни..ина, Тернопіль..ина, Доне..ина

Г Запоро..ина, Миколаїв..ина, Рівнен..ина

Д Житомир..ина, Івано-Франків..ина, Луган..ина

23. Усі слова пишуться з великої літери в рядку

А (С,с)ело (Г,г)речана (Г,г)ребля, (А,а)ндріївська (Ц,ц)ерква, (Б,б)ожа (М,м)атір

Б (С,с)вятий (Д,д)ух, (Д,д)руга (С,с)вітова (В,в)ійна, (Ш,ш)евченківська (П,п)ремія

В (Ш,ш)евченкові (З,з)аповіти, (П,п)апуга (Р,р)обі, (К,к)арпатські (Г,г)ори

Г (В,в)ерховна (Р,р)ада (У,у)країни, (С,с)хідна (Є,є)вропа, (П,п)резидент (У,у)країни

Д (В,в)идавництво «(Н,н)аш (Ф,ф)ормат», (З,з)бройні (С,с)или (У,у)країни, (В,в)ійськово-(Г,г)рузинська (Д,д)орога

Зразки завдань з літератури з вибором однієї правильної відповіді

34. Рядки

Де матінка плаче,

Там (...) розлився;

Де плаче сестриця,

Там слізок криниця;

Де плаче миленька –

Там земля сухенька.

узяті з

А пісні, що приписують Марусі Чурай

Б народної думи

В козацької пісні

Г народної балади

Д історичної пісні

35. На місці пропущеного слова має бути

А Дніпро

Б Дунай

В Дністер

Г Дон

Д Сіверський Донець

36. Який епізод зі «Слова о полку Ігоревім» зображено в наведеному уривку

*Хочу, – каже, – з вами, русичі,
Чи списа зломити
При полі Половецькому
Та й наложити головою,
Чи шоломом пити воду з Дону.*

- А виступ Ігоря в похід, затемнення сонця
- Б перша переможна битва
- В віщий сон князя Святослава
- Г ліричний відступ автора
- Д втеча Ігоря з полону

37. Згідно з його заповітом на надгробку зроблено напис «Мир ловил меня, но не поймал»

- А автор поетичної збірки «Сад божественних пісень»
- Б автор поетичної збірки «Кобзар»
- В автор «Слова о полку Ігоревім»
- Г автор поеми «Енеїда»
- Д автор повісті «Маруся»

38. Як називається частина байки Г. Сковороди, у якій міститься мораль

Шершень є образ людини, яка живе крадіжкою чужого і народжена на одне те, щоб їсти, пити і таке інше. А Бджола є герб мудрої людини, яка трудиться в сродній праці.

- А пролог
- Б епілог
- В фабула
- Г сила
- Д кульмінація

39. Якими діями завершується монолог Возного з п'єси «Наталка Полтавка» І. Котляревського

Я – возний і признаюсь, что от рождения моего расположен к добрим ділам; но, за недосужністю по должності і за другими клопатами, доселі ні одного не зділал. Поступок Петра, толіко усердний і без примісу ухищрення, подвигаєть мене на нижеслідующее...

- А позовом до суду
- Б відмовою від шлюбу з Наталкою
- В шлюбом з Наталкою
- Г грошовим винагородженням
- Д шлюбом із Терпелихою

40. Слова

*(...) годі вже журитись,
Од його має розплодитись*

*Великий і завзятий рід;
Всім світом буде управляти,
По всіх усюдах воювати,
Підверне всіх собі під спід.*

характеризують одного з персонажів поеми «Енеїда» І. Котляревського

- А Зевс
- Б Еней
- В Низ
- Г Анхіз
- Д Турн

41. Що стало головною перешкодою до єднання закоханих Василя і Марусі з повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся»?

А що тоді буде з Марусею? Ні жінка, ні удова; звісно, як солдаток шанують: як саму послідню паплюгу, і ніхто не вірить, щоб була солдатка чесна... Худобу розтаскають, хто її захистить? Діточки без доглядання у бідності, у нищеті, без науки, без усього помруть або – не дай Боже! – бездільниками стануть... Не приведи, Господи, і ворогу нашому такої долі!

- А соціальна нерівність
- Б брак засобів до існування
- В сирітство Василя
- Г загроза рекрутчини
- Д небажання Василя жити в селі

42. Елемент якого обряду описано в цьому уривку?

Гляди ж, зятю, жінку свою бий і вранці і увечері, і встаючи й лягаючи, і за діло і без діла, а сварись з нею повсякчас. Не справляй їй ні плаття, ні одежі; дома не сиди, таскайся по шинках та по чужих жінках; то з жінкою у парці і з діточками якраз підете у старці. А ти, дочко, мужику не спускай і ні у чім йому не поважай; коли дурний буде, та поїде у поле до хліба, а ти йди у шинок пропивай останній шматок; пий, гуляй, а він нехай голодує; та і в печі ніколи не клопочи; нехай павутинням застелиться піч; от вам і уся річ.

- А весілля
- Б сватання
- В оглядини
- Г обряд розплітання коси
- Д крадіжка нареченої

43. Кому належать слова, з якого твору, що містяться в попередньому тесті?

- А батькові з поеми «Катерина» Т. Шевченка

- Б Череваню з роману «Чорна рада»
П. Куліша
В Виборному з п'єси «Наталка Полтавка»
І. Котляревського
Г Науму Дроту з повісті «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка
Д Возному з п'єси «Наталка Полтавка»
І. Котляревського

44. Тарас Шевченко присвятив поету В.А. Жуковському на пам'ять про день викупу з кріпацтва

- А «Катерину»
Б «Гайдамаки»
В «Заповіт»
Г «І мертвим, і живим, і ненарожденим...»
Д «Кавказ»

45. Що означає вислів Катрусю накрили в поемі «Катерина» Тараса Шевченка?

- А вигнати з дому
Б знеславити через народження позашлюбної дитини
В підштовхнути до самогубства
Г оприлюднити таємницю її кохання
Д насміятися з неї

46. Історична основа поеми «Гайдамаки» Тараса Шевченка

- А Коліївщина 1768 р.
Б Чорна рада 1663 р.
В Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648 – 1657 рр.
Г Волинська трагедія 1943 р.
Д козацьке повстання 1591 – 1593 рр. під проводом Кшиштофа Косинського

47. Слова про війну, яка забирає життя не лише тих, кого завойовують, але й тих, хто змушений виконувати накази агресора

*Лягло косьми
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? Напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі!
А матерних гарячих сльоз!
А батькових старих, кровавих,
Не ріки – море розлилось,
Огненне море!*

мають місце у творі Тараса Шевченка

- А «Сон»
Б «І мертвим, і живим, і ненарожденим...»
В «Заповіт»
Г «Гайдамаки»
Д «Кавказ»

48. Який художній засіб ужито у виділених фрагментах поезії?

- А персоніфікація
Б порівняння
В гіпербола
Г літота
Д паралелізм

49. Епіграф зі Святого письма «Коли хтось каже «Я люблю Бога», а ненавидить брата свого, той неправдомовець» допомагає глибше зрозуміти головну думку твору Т. Шевченка

- А «Заповіт»
Б «Кавказ»
В «Сон»
Г «І мертвим, і живим, і ненарожденим...»
Д «Катерина»

50. Про який твір, якого автора йдеться у висловленні Михайла Драй-Хмари

До (...) письменники, відтворюючи цю добу, базувалися, головне, на піснях та «Історії русів», (...) для свого роману використав і літопис Самовидця, і твори Свідзінського та Грабовського, і нові етнографічні праці.

- А Т. Шевченко «Сон»
Б П. Куліш «Чорна рада»
В Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся»
Г Т. Шевченко «Кавказ»
Д автор «Слова о полку Ігоревім»

51. Устами якого персонажа П. Куліш у романі «Чорна рада» висловлює конкретну програму дій щодо відродження України?

Ось нехай лиш Господь нам допоможе зложити до купи обидва береги Дніпрові, тоді ми позабудимо усюди правнії суди, школи, академії, друкарні, піднімемо Україну вгорі і возвеселимо душі тих великих київських Ярославів і Мономахів.

- А Якіма Сомка
Б Івана Брюховецького
В полковника Шрама
Г Василя Золотаренка
Д Павла Тетері

52. Серед наведених ознак є та, що не характеризує романтизм як літературно-мистецький напрям. Укажіть її.

А заперечення раціоналізму доби Просвітництва

Б неприйняття буденності й звеличення «життя духу»

В вільна будова творів

Г захоплення фольклором, інтерес до фантастики, екзотичних картин природи

Д правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах

53. Слова, які декламував на майдані Герой Небесної Сотні Сергій Нігоян, є уривком із твору Т. Шевченка

І вам слава, сині гори,

Кригою окуті.

І вам, лицарі великі,

Богом не забуті.

Борітеся – поборете,

Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава

І воля святая!

А «Сон»

Б «Кавказ»

В «І мертвим, і живим, і ненарожденним...»

Г «Гайдамаки»

Д «Заповіт»

Зразки завдань з мови на встановлення відповідності («логічні пари»)

24. Утворіть антонімічні пари

1 ворогувати	А по-дружньому
2 вороже	Б дружба
3 ворожнеча	В дружити
4 ворожий	Г дружній
	Д дружний

25. Установіть відповідність між неологізмами та їх тлумаченням

Слова	Тлумачення
1 спам	А у режимі реального часу
2 аватар	Б непотріб
3 онлайн	В кінцевий термін
4 дедлайн	Г графічне зображення
	Д нісенітниця

26. Установіть відповідність між фразеологізмом та їх тлумаченням

Фразеологізми	Тлумачення
1 ловити ґав	А виявлятися найбільшою мірою
2 досягти апогею	Б втрачати приємну нагоду
3 бабине літо	В дуже рано
4 ні світ ні зоря	Г покарання дітей тонким прутом
	Д сухі теплі дні на початку осені

27. Установіть відповідність між діалектизмами та їх значенням

Діалектизми	Значення
1 ґешефт	А штани
2 ґирлиґа	Б вигідна обладка
3 ґандж	В довга чабанська палиця з гачком на кінці
4 гачі	Г гуцульський топірець
	Д недолік, вада

28. З'ясуйте, якою частиною мови є виділені слова (цифра позначає наступне слово).

Затока виявилась (1) ширшою, ніж видавалась з берега, вже й сонце (2) вишнево пірнуло за степовим берегом, (3) а Тоні, (4) нажаленій медузами, ще далеко було добуватись до берега (Олесь Гончар).

А іменник

Б прикметник

В сполучник

Г прислівник

Д дієприкметник (форма дієслова)

Зразки завдань з літератури на встановлення відповідності («логічні пари»)

54. Установіть відповідність між назвою та жанром твору

Назва	Жанр
1 «Повісті минулих літ»	А історичний роман
2 «Енеїда»	Б героїчна поема
3 «Бджола і Шершень»	В літопис
4 «Чорна рада»	Г байка
	Д бурлескно-трагестійна поема

55. Установіть відповідність між автором і його твором

Автор	Твір
1 Анонім	А «De libertate»
2 Тарас Шевченко	Б «Наталка Полтавка»
3 Іван Котляревський	В «Гайдамаки»
4 Григорій Сковорода	Г «Слово про Ігорів похід»
	Д «Повісті минулих літ»

56. Установіть відповідність між персонажами і твором

Персонаж	Твір
1 Катерина	А «Чорна рада»
2 Наум та Настя Дро-ти	Б «Слово про Ігорів похід»
3 Низ та Евріал	В «Маруся»
4 Леся й Петро	Г «Катерина»
	Д «Енеїда»

57. Установіть відповідність між жанром та його характеристикою

Назва	Характеристика
1 літопис	А великий за обсягом, складний за будовою прозовий епічний твір, у якому життя людей розкривається на тлі історичних або соціально вагомих обставин
2 балада	Б епічний прозовий твір, характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття посідає проміжне місце між романом та оповіданням
3 історична пісня	В ліро-епічна поезія фантастичної, історико-героїчної або соціально-побутової тематики з драматичним сюжетом
4 повість	Г опис важливих історичних подій, поданий у хронологічному порядку
	Д ліро-епічна поезія героїчного характеру про важливі події минулого та відомих історичних осіб

Зразки завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю

58. Прочитайте наведений тут вислів Олександра Довженка

Непошана до старовини, до свого минулого, до історії народу є ознакою нікчемності правителів, шкідлива і ворожа інтересам народу... Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців...

Викладіть Ваш погляд на цю проблему.

Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, що найкраще підтвердять Вашу думку. Проілюструйте Ваші міркування посиланнями на приклади з художньої літератури чи інших видів мистецтва (зазначте автора й назву твору, укажіть проблему, порушену митцем, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не да-

вайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.

Читання й аналіз тексту «Руська трійця»

(1-8) У 1830-х центр західноукраїнського національного руху переміщуються з Перемишля та Закарпаття до Львова, де його очолюють молоді семінаристи, послідовники ідей Гердера. У 1832 році троє товаришів 21-літній Маркіян Шашкевич, 21-літній Іван Вагилевич та 17-літній Яків Головацький створили літературний гурток, який назвали «Руська трійця». Лідером гуртка було обрано Маркіяна Шашкевича. Його учасники стояли на слов'янофільських позиціях і використовували прибрані слов'янські імена (Шашкевич – Руслан, Вагилевич – Далібор, Головацький – Ярослав).

(9-12) Основною метою діяльності «Руської трійці» було: звільнити народну мову від церковнослов'янських та чужомовних впливів та створити літературну мову. Крім того, члени «Руської трійці» прагнули розширити сферу використання української мови серед населення та в державних установах.

(13-16) Члени «Руської трійці» займалися «ходінням в народ», під час якого записували місцевий фольклор. Крім цього, члени-трійчани, зокрема І. Вагилевич, займалися агітацією серед селянства, закликаючи боротися за свої права. За що Вагилевича було неодноразово арештовано австрійською поліцією.

(17-23) Крім Шашкевича, Вагилевича та Головацького, до складу «Руської трійці» входило ще близько 20 членів, які також були студентами та семінарстами. «Трійця» підтримувала зв'язки з польським національним рухом, із слов'янськими будителями Яном Колларом, Павлом Шафариком, Бартоломієм Копітаром та Карелом Гавлічком, із якими регулярно листувалися. Особливо тісні зв'язки «Трійці» були із Наддніпрянщиною, такими діячами українського національного руху, як Ізмаїлом Срезневським, Михайлом Максимовичем, Йосипом Бодянським.

(24-32) Греко-католицьке духовенство не схвалювало діяльність молодих семінаристів. Негативна позиція уніатського духовенства була такою, тому що діяльність «Руської трійці» могла загострити відносини греко-католицької церкви з австрійським урядом. Побування духовенства не були пустими, міс-

цева влада без захвату сприймала діяльність «Руської трійці». Австрійці боялися появи ще одного потужного національного руху, адже польський постійно дошкуляв віденському урядові. Крім того, австрійська влада, побоювалася, що український рух використає Російська імперія, на що постійно вказували поляки, та використає для ослаблення австрійської влади в Східній Галичині.

(33-35) 1834 р. «Руська трійця» робить спробу видати літературну збірку «Зоря», в якій збиралися надрукувати народні пісні, твори членів гурту, матеріали. Проте цензура заборонила її публікацію, а членів «Руської трійці» взяла під нагляд поліція.

(36-45) Не полишаючи надій видати літературний альманах народною мовою, «Трійця» вирішила публікувати інший альманах «Русалка Дністровая», який повинен був також містити народні пісні, вірші, історичні статті на галицькому діалекті української мови. Місцевий цензор і уніатський священик Венедикт Левицький заборонили публікацію літературної збірки у Львові. Тому, у 1837 році Шашкевич із товаришами був змушений видати альманах у Пешті (нині Будапешт). До Львова було привезено 1000 примірників, більша частина яких була конфіскована поліцією. Лише 200 примірників було збережено, які були розповсюджені серед зацікавленої публіки, яка, в цілому, зустріла її дуже прохолодно.

(46-50) Після цього почався занепад діяльності «Руської трійці». Маркіян Шашкевич не витримав постійних утисків поліції та уніатської церкви, і помер у 1843 році від туберкульозу. Після чого «Руська трійця» розпалася. Іван Вагилевич переходить до польського національного руху, а Яків Головацький встає на москвофільські позиції.

(51-58) Діяльність «Руської трійці» в Галичині мала величезне значення для української культури. Усе, що пропонувала «Трійця», було новим і незвичним. Історична концепція трійчан, орієнтація на фольклор, використання у творах народної мови, обстоювання народності в мистецтві – усе це відкривало перспективу розвитку потужної науково-літературної діяльності на західноукраїнських землях. Діячі «Руської трійці» глибоко шановані в Україні. Їхніми іменами названі вулиці, ставлять меморіальні дошки та пам'ятники, їхня спадщина широко вивчається науковцями (509 слів).

29. Словосполучення «ходіння в народ» у висловленні

Члени «Руської трійці» займалися «ходінням в народ», під час якого записували місцевий фольклор.

(рядки 13 – 14) має значення, розкрито у варіанті

А відмова від шкідливих продуктів та напоїв, поганих звичок, натомість самоконтроль, впевненість в собі, самовдосконалення

Б масова пропагандистська акція з метою встановити тісний зв'язок із сільськими трудівниками

В заселення вільних територій

Г швидке зростання старих і появи нових міст та підвищення їхньої ролі в економічному й культурному житті суспільства

30. До якого функціонального стилю належить цей текст

А епістолярний

Б художній

В публіцистичний

Г науковий

31. Стельові ознаки тексту подано в рядку

А ясність і предметність тлумачень, логічна послідовність і доказовість викладу, узагальненість понять і явищ, об'єктивний аналіз, точність і лаконічність висловлювань, аргументація та переконливість тверджень

Б невимушеність і простота форм, жвавий обмін думками, судженнями, оцінками, почуттями, з'ясування виробничих і побутових стосунків

В простота, доступність, яскравість, максимальна емоційність мовлення, що повинні впливати на розум і почуття слухача або учасника диспуту

Г широке використання форм ввічливості: звертань у формі кличного відмінка, наявність початкової, прикінцевої та прощальної фраз

32. Запозичене з чеської мови слово «будитель» (рядок 20) має українські відповідники, ОКРІМ слова, що вказане у варіанті

А той, що пробуджує, викликає думки, мрії

Б той, що спонукає до революційної діяльності

В той, що примушує прокинутися

Г той, що закликає до чого-небудь

33. У тексті НЕМАЄ мікротеми

А мета діяльності «Руської трійці»

Б українці не відрізняються від західних людей

В заборона публікацій «Руської трійці»

Г значення «Руської трійці» для української культури в цілому

Рекомендації по організації самостійної роботи слухачів

Для успішного засвоєння і закріплення навчального матеріалу, передбаченого програмою, оволодіння навичками роботи з тестами ЗНО з української мови й літератури слід дотримуватися таких вказівок:

- працювати систематично, не допускаючи великих перерв між заняттями, оскільки для засвоєння мовних навичок важлива тривала практика;

- для занять на курсах завести два зошити: в одному зошиті з мови виконувати вправи, завдання, самостійні роботи, пропоновані викладачем, в другому з літератури створювати «персональні сторінки» автора, виписувати визначення основних літературознавчих термінів, записувати короткий зміст пропонованих творів автора, визначати тему або мотив

для поетичних творів, ідею, художні засоби, характеризувати композицію.

Цілям контролю знань слухачів служать тести, диктанти, контрольні роботи, твори. Учні, які не мають твердих навичок грамотного письма, повинні робити додаткові письмові вправи. Усі вправи повинні бути узгоджені з викладачем.

Рекомендується придбати сучасні словники і довідники з української мови: «Орфографічний словник російської мови», «Словник паронімів», «Тлумачний словник іншомовних слів», «Орфоепічний словник» «Словник наголосів», «Словник синонімів». Ці та інші видання сприятимуть підвищенню культури усного та писемного мовлення слухачів. Для попередження мовних, логічних і етичних помилок у власному висловленні пропонується виконувати роботу по їх виявленню і виправленню в текстах, пропонованих викладачем для самостійної роботи. Аналізуючи тексти, слід правильно формулювати проблему і позицію автора, наводити аргументи, що пояснюють використання відношення слухача до поставленої проблеми.

Свідоме і систематичне виконання викладених тут вказівок і рекомендацій приведуть до позитивних результатів.